

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 132 2011

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Otto Fischer (uppsatser) och Jerry Määttä (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Magnus Bergvalls Stiftelse

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2012 och för recensioner 1 september 2012. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Uppsatsförfattarna erhåller digitalt underlag för särtryck i form av en pdf-fil.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978-91-87666-29-4

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2012

multet. Han ser inte heller några avgörande problem med hur man i Akademien organiserat sig för att hantera det ökade antalet kandidater till priset (230). Han styrker oss också i den uppfattning som ter sig naturlig i Nobelprisets hemland, nämligen att det lyckats behålla sin ställning som det utan jämförelse viktigaste litterära priset (229).

Jenny Westerström

Kerstin Bergman & Sara Kärrholm, *Kriminallitteratur. Utveckling, genrer, perspektiv*. Studentlitteratur. Lund 2011.

Deckaren fortsätter att vinna mark i kulturdebatten, i bokhandeln och på universiteten, men trots det mediala, kommersiella och internationella genomslaget har det länge saknats ett introduktionsverk på svenska. Kerstin Bergmans och Sara Kärrholms *Kriminallitteratur. Utveckling, genrer, perspektiv*, publicerad i början av 2011, är tänkt att fungera i första hand som en grundbok för universitetsundervisning om deckare, men också som ”inspirerande läsning för den enskilde deckarläsaren, för läsecirklar och kvällskurser” (s. 9).

Första hälften av *Kriminallitteratur* kan beskrivas av en serie översikter; i kapitel 1–2 avhandlas internationell och svensk deckarhistoria medan kapitel 3–7 fokuserar dels på detektivgestalten, dels på en rad subgenrer som pusseldeckaren, den hårdkokta deckaren, polisromanen och thrillern. Dessa kapitel har framför allt en inventerande karaktär där författare, titlar, litterära gestalter och troper av betydelse introduceras och sammanfattas. Särskild vikt läggs vid kopplingar mellan text och samhälle: världskrigens betydelse för den eskapistiska pusseldeckaren, kalla krigets för 1980-talets thriller och så vidare. Ett intressant exempel är den hårdkokta detektivromanen: med hjälp av populärlitteraturforskaren John G. Cawelti visar Kärrholm hur dess genomslag under mellankrigstiden sammanfaller med ökade krav på individuell framgång, särskilt kännbara för dem som upplevde sig avskurna från det amerikanska samhällets sociala elitskikt. Denna genres demoniserade kvinnoporträtt kan också förstås i ljuset av de amerikanska kvinnornas intåg på samhällsområden som tillgängliggjorts för dem genom kriget. Diskussionen förs vidare i ett fördjupande kapitel där Kärrholm får möjlighet att lyfta fram en kvinnlig hårdkokt tradition, intressant i sin inverkan av genremönster. Det är lätt att se hur

denna typ av ständig förnyelse bidrar till att göra deckaren livaktig.

Varje kapitel som berör en specifik subgenre inleds med en genomgång av sagda genre i ett ’internationellt’ (angloamerikanskt) perspektiv, vilken följs av samma genres historia och utveckling i Sverige. Följden blir att den svenskspråkiga litteraturens koppling till den internationella (angloamerikanska) synliggörs. (I likhet med Bergman och Kärrholm syftar jag här med begreppet ’angloamerikansk’ på den brittiska och nordamerikanska kulturen snarare än den nordamerikanska engelskspråkiga kulturen.) Däremot saknas kanske ibland en diskussion om det särpräglade i den skandinaviska deckartraditionen – just det som har gjort den så framgångsrik i exempelvis den angloamerikanska världen. Bergman och Kärrholm snuddar vid detta, bland annat i de avsnitt som specifikt behandlar samhällskritik i kriminallitteraturen, men tyvärr utan att presentera några verkliga slutsatser. Att det internationella urvalet så gott som uteslutande är hämtat från Storbritannien och USA motiveras genom det, något tveksamma, påståendet att litteratur från andra språkområden ”inte helt enkelt låter sig infogas i de genremönster och historiska utvecklingslinjer som präglar den angloamerikanska (och svenska) traditionen” (s. 10). Möjligen är det särskilt tveksamt i ljuset av Bergmans och Kärrholms definition av kriminallitteratur, som är den bredast tänkbara: ”alla fiktionella skildringar där brott och utredningen av brott står i centrum för berättelsen” (s. 11). Ett annat skäl till urvalet torde vara att en stor del av den lätt tillgängliga forskningen bygger på angloamerikansk kriminallitteratur; Bergman och Kärrholm blir också själva del av denna cirkelrörelse, där angloamerikanska deckare är väl representerade i forskningen, vilket i sin tur uppmuntrar till vidare forskning om just angloamerikanska deckare. Trots att det givetvis kan vara både utrymmeskrävande och metodiskt problematiskt att söka sig bortom det engelska språket, önskar man sig som läsare ändå ibland en vidare utblick, åtminstone mot resten av Europa. För risken med att reproducera den angloamerikanska berättelsen om deckaren blir en dragning mot det statiska, där gamla sanningar om genren traderas utan att ifrågasättas.

Betydligt mer dynamiska är kapitlen 8–12, där ett antal relevanta, annars ofta saknade, perspektiv anläggs. Välkommet är det avsnitt som behandlar deckare och genus, i vilket ges en kortfattad motbehandling till det maskulina paradigmet inom krimi-

nallitteraturen, där manliga mästardetektiver antingen briljerar med överlägsna intellekt, eller hävdar traditionellt sett maskulina värden på kvinnans och det kvinnligas bekostnad. Här framträder ett slags alternativ deckarhistoria av (i första hand) kvinnliga författare som har arbetat med att bryta sönder det maskulina paradigmet inifrån. Liksom i avsnittet om deckare och samhällskritik kan man som läsare emellertid önska sig en mer kontextualiserande analys. För kanske är det tänkbart att man i samhällets strukturer inte bara finner förklaringen till brott, utan även till kriminallitteraturens framgångar.

Utän att alltid nå ända fram är ändå skärningspunkten mellan litteratur och samhälle konstant närvarande. I kapitlet om barn- och ungdomsdeckaren lyfter Kärholm fram flera intresseväckande aspekter, där framväxten av barn- och ungdomsdeckaren i Sverige på 1940- och 1950-talen och beröringspunkterna med en ändrad syn på ungdomsbrottslighet särskilt kan nämnas. Men framför allt visar Kärholm på svårigheten i att definiera barn- och ungdomsdeckaren, vilket möjligen är en naturlig följd av inledningens genredefinition. Är barn- och ungdomsdeckaren en bok som riktar sig till en yngre publik och som på ett explicit sätt förhåller sig till vuxendeckaren, eller är en barn- och ungdomsdeckare vilken berättelse som helst som innehåller våld och brott? Denna svårighet att dra gränser kommer även att präglade Kärholms framställning, där det talas om "kännetecken" och "in-slag" som påminner om deckaren i böcker som behandlar någon form av mysterium (exempelvis J.K. Rowlings Harry Pottersvit och Philip Pullmans trilogi *His Dark Materials*), vilket kan ge intrycket att så gott som alla kanoniserade ungdomsböcker kanske egentligen är deckare. Vad som blir uppenbart, men som inte riktigt framgår i *Kriminallitteratur*, är i själva verket att begreppet deckare är suddigt i konturerna – att parapylet inte räcker till. Samt att genretillhörigheten – i den mån den existerar – inte endast utgår från innehållet, utan även marknads-kontexten. Ett kapitel om marknadsföring, reception och värdering hade eventuellt kunnat förse läsaren med en viktig pusselbit.

Det sista kapitlets utblick från själva texterna, med fokus på intermedialitet, blir därför på många sätt det mest intressanta. Bergmans historik över deckare och andra medier, från radio och tecknade serier till tv- och dataspel, är en frisk fläkt, och det är lätt att se hur det kan inspirera uppsatsskrivande studenter. Detta kapitel, liksom det som behandlar

genus, uppfyller i högre grad ambitionen att vara en grundbok för universitetsundervisning än översiktterna, vilka kanske lämpar sig bättre för läsecirk-larna och kvällskurserna.

Sammanfattningsvis är *Kriminallitteratur. Utveckling, genrer, perspektiv* en välkommen introduktion till deckaren som, i egenskap av kurslitteratur, hade tjänat på att fördjupa och teoretisera de översiktliga partierna. Verkets förtjänster ligger i dess läsbarhet och de perspektiv som upplevs som nya och intresseväckande, dess främsta svaghet i att kontextualiseringen är otillfredsställande, särskilt vad gäller deckaren och bokmarknaden, vilket gör begreppet kriminallitteratur diffust och svårhanterligt.

Malin Nauwerck

Ann Boglind & Anna Nordenstam, *Från fabler till manga. Litteraturhistoriska och didaktiska perspektiv på barn- och ungdomslitteratur*. Gleerups. Malmö 2010.

Det var länge sedan det utkom ett nytt översiktsverk över barn- och ungdomslitteratur, och det verk som nu finns i bokhandeln är det många som har sett fram emot på universiteten och högskolorna runtom i landet – inte minst med tanke på barnlitteraturkurserna i de nya lärarutbildningarna som just sjösatts.

Ann Boglinds och Anna Nordenstams *Från fabler till manga. Litteraturhistoriska och didaktiska perspektiv på barn- och ungdomslitteratur* är ett ambitiöst projekt. Med sina 422 sidor är det avsevärt tjockare än sina föregångare och verket är, minst sagt, innehållsrikt.

Uppläggningsen är både kronologisk och genreinriktad. De äldsta genererna behandlas i två kapitel. Därefter får klassikerna och bilderböckerna var sitt kapitel, liksom den moderna barnboken, barn- och ungdomslyriken och till sist den moderna ungdomsboken. Även ordningen inom de olika kapitlen är i huvudsak kronologisk.

Varje kapitel, undantaget kapitel tre, "Den äldsta barnlitteraturen i skrift", rymmer även en fördjupning i form av en presentation av ett långt, (nästintill) avslutat, internationellt erkänt författarskap som påverkat den barnlitterära utvecklingen, samtidigt som det ska vara läst än idag. De författarskap som valts ut är H.C. Andersen, L.M. Montgomery, Tove Jansson, Astrid Lindgren, Lennart Hell-